

ПСИХОЛОГІЯ. СОЦІАЛЬНА ПЕДАГОГІКА. РОБОТА З ОБДАРОВАНИМИ ДІТЬМИ

УДК 272-056.87

DOI: 10.37026/2520-6427-2021-107-3-77-80

Оксана ВОРОН,

кандидат історичних наук, доцент,
доцент кафедри філософії
Рівненського державного
гуманітарного університету,
м. Рівне, Україна
ORCID: 0000-0002-8313-8392
e-mail: voron.oksana777@gmail.com

Олена ВОРОН,

кандидат історичних наук, доцент,
доцент кафедри всесвітньої історії
Рівненського державного
гуманітарного університету,
м. Рівне, Україна
ORCID: 0000-0002-5418-5296
e-mail: olenavoron1@gmail.com

СОЦІАЛЬНІ ПРОГРАМИ ДЛЯ ДІТЕЙ І МОЛОДІ У ХАРИТАТИВНІЙ РОБОТІ КАТОЛИЦЬКИХ ЦЕРКОВ УКРАЇНИ

***Анотація.** Стаття присвячена дослідженню проблеми соціального служіння Католицьких церков України. Зокрема, акцентується увага на вивченні соціальних програм Римо-Католицької та Української Греко-католицької церков, зорієнтованих на допомогу соціально незахищеним дітям та молоді. Проаналізовано основні вектори харитативних проєктів та виокремлено домінуючі категорії бенефіціарів. Підкреслюється, що соціальні програми Католицьких церков України спрямовані передусім на дітей і молодь із малозабезпечених сімей, дітей-сиріт, дітей і студентів із кризових сімей. Доведено, що соціальні програми католицьких благодійних організацій*

не диференціюють потребувачих за етнічною, національною чи релігійною приналежністю. Окрема увага у статті приділена проєктам, поява яких зумовлена загостренням суспільно-політичної ситуації в Україні. Досліджено гуманітарну ініціативу Ватикану «Папа для України», проаналізовано програми для дітей, які постраждали від війни на Сході України. Зроблено висновок про те, що соціальні програми для дітей і молоді займають пріоритетне місце в харитативній діяльності Католицьких церков України.

***Ключові слова:** Римо-Католицька церква, Українська Греко-Католицька церква, соціальне служіння, благодійність, гуманітарна допомога.*

Oksana VORON,

Candidate of Historical Sciences,
Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Philosophy,
Rivne State Humanitarian University,
Rivne, Ukraine
ORCID: 0000-0002-8313-8392
e-mail: voron.oksana777@gmail.com

Olena VORON,

Candidate of Historical Sciences,
Associate Professor,
Associate Professor of the Department of World History,
Rivne State Humanitarian University,
Rivne, Ukraine
ORCID: 0000-0002-5418-5296
e-mail: olenavoron1@gmail.com

SOCIAL PROGRAMS FOR CHILDREN AND YOUTH IN THE CHARITABLE WORK OF THE CATHOLIC CHURCHES OF UKRAINE

***Abstract.** The article is devoted to the study of the problem of social ministry of the Catholic Churches of Ukraine. The features of the social ministry of the Church*

are studied. The main structural organizations involved in the charity work of churches are distinguished. The specifics of conducting charitable initiatives of Catholics

of Ukraine are revealed. In particular, attention is focused on studying social programs of the Roman Catholic and Ukrainian Greek Catholic Churches for children with problem families. The article analyzes projects of Catholic charitable organizations for socially unprotected children and young people. The main vectors of charitable projects are analyzed and the dominant categories of Beneficiary are distinguished. It is emphasized that social programs of Catholic Churches of Ukraine are directed primarily to children and young people from low-income families, orphans, children and students from crisis families. The largest social programs of the Catholic Churches are considered. The volume of work is analyzed. It is emphasized that social programs of Catholic charitable organizations do not differentiate in need of ethnic, national or religious affiliation. Particular attention in the article is paid to projections due to the exacerbation of the socio-political situation in Ukraine. In particular, humanitarian initiatives conducted within the framework of the Vatican Project «Papa for Ukraine» are analyzed. The programs affected by the war in the east of Ukraine are investigated and outlined. The article shows that social programs for children and young people occupy a priority place in the charitable activity of the Catholic Churches of Ukraine. It is proved that the Church is an active participant in overcoming social problems in Ukraine.

Key words: Roman Catholic Church, Ukrainian Greek Catholic Church, social service, charity, humanitarian assistance.

Постановка проблеми. Соціальне служіння завжди займало вагоме місце у діяльності Католицьких церков. Їхній функціональний простір ніколи (навіть у найскладніші часи) не обмежувався лише рамками віроповчальної активності та культової практики. Підтримка соціально незахищених дітей і молоді до сьогодні становить пріоритетний вектор харитативної роботи Римо-Католицької церкви (*дали* – РКЦ) та Української Греко-Католицької церкви (*дали* – УГКЦ). Досвід Церкви у справі подолання соціальних проблем у нашій державі – вагомий, перевірений часом та, що важливо, вдало адаптований до нових умов, й відповідає викликам сучасного суспільства. Усе це актуалізує потребу вивчення практики соціального служіння УГКЦ та РКЦ у незалежній Україні.

Аналіз наукових досліджень і публікацій. Проблема соціального служіння християнських церков України неодноразово порушувалась у наукових розвідках сучасних релігієзнавців та істориків (А. Колодний, О. Недавня, Л. Паніна), які ґрунтовно проаналізували добродійну діяльність найбільших релігійних організацій України, а також висвітлили роботу конститутивних харитативних місій, дослідили пріоритетні напрями благодійної роботи РКЦ та УГКЦ. Однак у вітчизняній історіографії практично немає публікацій, присвячених соціальним програмам для дітей і молоді, адже цей вектор соціального служіння Церкви на сьогодні є одним із найбільших.

Мета статті полягає у комплексному аналізі соціальних проєктів РКЦ та УГКЦ у незалежній Україні, зорієнтованих на підтримку дітей та молоді із малозабезпечених і неблагополучних сімей.

Виклад основного матеріалу дослідження. Турбота про соціально незахищених, обділених опікою та увагою дітей є давньою традицією Католицьких церков. Ще у ХХ ст., за служіння митрополита Андрея Шептицького, УГКЦ активно долучалася до створення сиротинців та утримання мережі дитячих садків («захоронків»). Католицькі структурні одиниці організували й утримували притулки, соціальні гуртожитки, середні та професійно-ремісничі школи, в яких діти і молодь мали можливість отримати освіту. Духовенство брало участь у формуванні молодіжних спільнот при парафіях, створювало і поширювало мережі українських молодіжно-виховних організацій (Любов'ю служить один одному, 2017, с. 234).

Відновлення добродійної роботи у перші роки проголошення незалежності України супроводжувалося численними перешкодами. У 1996 р. законодавство України зробило практично неможливим отримання гуманітарної допомоги з-за кордону. На оздоровлення за кордон вдавалося відправляти лише невеликі групи дітей, які постраждали внаслідок аварії на Чорнобильській АЕС.

Соціальне служіння УГКЦ та РКЦ в Україні побудоване на волонтерстві, активній роботі католицьких чернечих орденів, залученні студентства католицьких навчальних закладів. Передусім Церква прагне розширити свою добродійну діяльність, залучаючи молодь, виховуючи безкорисливе служіння тим, хто потребує моральної чи фінансової підтримки. Зокрема, у папському листі «*Novo millennio sneunte*» підкреслюється: «Сьогодні потрібна нова уява милосердя, проявом якої буде не стільки і не лише результат допомоги, а вміння бути ближнім для страждаючої людини, бути солідарним з нею так, щоб жести допомоги не відчувалися як принижуюча милостиня...» (Остерва-Чекай, 2005, с. 20).

Утілення основного блоку католицьких соціальних програм покладено на дві консолідуючі благодійні організації – «Карітас-Спес» (РКЦ) та «Карітас» (УГКЦ). Надаючи допомогу, ці благодійні організації не диференціюють потребуючих за етнічною, національною чи релігійною приналежністю. Соціальні програми католиків зорієнтовані насамперед на: підтримку дітей і молоді з малозабезпечених і неблагополучних сімей; допомогу сиротам; попередження вуличного способу життя та повернення дітей і молоді з вуличного середовища; оздоровлення та просвітницьку роботу в літніх дитячих таборах відпочинку; освітню роботу з дітьми і молоддю.

Одним із найбільших векторів харитативної роботи РКЦ та УГКЦ із дітьми і молоддю є створення будинків сімейного типу, «світлиць» і дитячих садків. Наприклад, найбільша благодійна організація РКЦ «Карітас-Спес» сьогодні забезпечує роботу 25 дитячих будинків сімейного типу, в яких діти проживають до повноліття. Їхнім вихованням займаються черниці та вузькоспеціалізовані фахівці. Зокрема, до будинків сімейного типу належать: «Дім св. Йосипа» у Києві (12 дітей), «Дім св. Франциска» (10 дітей), «Дім св. Яніни» у Ворзелі Київської області (8 дітей), «Дім Марії» в Житомирі (7 дітей), «Дім ім. св. Пію» у Хмельницькому (10 дітей) (Ворон, 2006, с. 124).

«Світлиці» є своєрідними соціальними центрами, створеними для дітей із малозабезпечених, багатодітних та проблемних родин. У них діти мають можливість відпочити після школи, виконати домашні завдання, взяти участь у спортивних змаганнях, відвідувати спеціалізовані гуртки. Вихованці «світлиць» також мають можливість відпочити у Карпатах. Функціонують такі центри у Києві, Житомирі, Бердичеві, Одесі, Львові, а також у Львівській та Івано-Франківській областях.

Дитячі садки, фінансовані РКЦ та УГКЦ, передбачають водночас релігійне виховання. Наприклад, «Карітас-Спес» підтримує роботу дитячого садка у м. Стрий Львівської області, яким опікуються сестри св. Йосипа; дитячого садка при центрі «Quo Vadis» у м. Бердянську Запорізької області; дитячого садка в смт Любар Житомирської області. У Закарпатській області «Карітас-Спес Мукачево» опікується низкою дитсадків: у с. Кобилецька Поляна (Рахівський район) – 20 дітей; смт Великий Бичків (Рахівський район) – 28 дітей; смт Солотвино (Тячівський район) – 48 дітей; смт Буштино (Тячівський район) – 45 дітей; с. Королево (Виноградівський район) – 25 дітей; с. Фанчикове (Виноградівський район) – 25 дітей; м. Виноградів – 50 дітей; с. Клинове (Виноградівський район) – 20 дітей (Ворон, 2018, с. 114).

Окрема увага в соціальних програмах УГКЦ та РКЦ приділяється дітям із вадами розвитку, зокрема реабілітаційні центри для дітей з інвалідністю функціонують на Закарпатті (Хуст, Виноградів, Ратівці). Так, у Виноградівському будинку для дітей-інвалідів ім. св. Терези проводиться соціальна адаптація дітей з органічними та функціональними захворюваннями внутрішніх органів та вадами психофізичного розвитку.

За підтримки «Карітас-Спес» та «Карітас» налагоджено роботу благодійних їдалень для безпритульних дітей. Вони функціонують переважно у найбільших містах України (Львів, Бердичів, Харків, Запоріжжя, Бердянськ, Мукачево, Ужгород) та в містах, де розташовані центри католицьких харитативних місій. Значимим проектом, організованим Одеським регіональним центром «Карітас-Спес», є проєкт «Діти в'язниці», що проводиться в дитячому будинку на території жіночої колонії в Одесі.

Важливим напрямом роботи із соціально незахищеними дітьми є організація їхнього відпочинку та оздоровлення. Лише завдяки благодійній Місії РКЦ «Карітас-Спес» можливість оздоровитися щорічно мають близько 3000 дітей. Проводиться такий відпочинок у спеціальних оздоровчих центрах, серед яких: «Дитяче селище Яблуниця» (Івано-Франківська область), де упродовж року відпочиває приблизно 800 дітей; осередок у с. Олександрівка (Житомирська область), де щороку оздоровлюється близько 500 дітей; оздоровчий центр у с. Пульмо Волинської області, що розміщений на території Шацького національного заповідника. Відпочинок на морі у м. Бердянську організовує табір «Quo Vadis» (Шевчук, 2018, с. 2).

Традиційною стала акція «Різдвяна допомога дітям», яка проводиться щорічно напередодні Різдва у храмах РКЦ та УГКЦ. Волонтери і співробітники «Карітас-Спес» та «Карітас» розповсюджують серед

дітей так звані вігільні свічки, що не мають визначеної вартості (кожен дає за неї пожертву відповідно до власних можливостей). Зібрані кошти витрачаються на різдвяні та новорічні подарунки дітям-сиротам, дітям із неблагополучних і малозабезпечених сімей.

Не лишається поза увагою католицьких харитативних організацій і соціально незахищена молодь України. Талановитим студентам, котрі не мають змоги оплачувати навчання та проживання, «Карітас-Спес» започаткував адресні соціальні програми. Завдяки матеріальній підтримці цієї благодійної організації щорічно здібні студенти отримують можливість навчатися у закладах вищої освіти України. Наприклад, у Мукачеві 25 студентам харитативна Місія забезпечує стипендію. Цільова молодіжна соціальна програма «Карітас-Спес» допомогла багатьом студентам із малозабезпечених родин знайти роботу за спеціальністю. Долучаються благодійні організації й до створення студентських гуртожитків. Такі гуртожитки функціонують у Києві, Львові, Кам'янці-Подільському та Закарпатті (Ворон, 2006, с. 129).

Вагомий внесок у розвиток харитативної справи Католицьких церков України зроблено за сприяння гуманітарної ініціативи папи Франциска, спрямованої на допомогу населенню, яке постраждало від війни на Сході України. Найбільше проєктів та витрачених коштів у рамках благодійної програми «Папа для України» було направлено на допомогу дітям, які пережили війну чи проживають у зоні бойових дій. Увага зверталась не лише на відновлення їхнього фізичного, а й психічного здоров'я. Загалом на психосоціальну підтримку з фонду «Папа для України» було виділено більше 1 млн євро. Щодо кількості осіб, які мали можливість скористатися такою допомогою, то їх налічується майже 15 тисяч (Християнська служба порятунку: вебсайт. Підведено підсумки Акції «Папа для України», 2018). Програма реабілітації передбачала: індивідуальну та групову психотерапію, спортивні ігри, водні процедури, танцювально-рухову терапію, скайпарк, лікувальну фізкультуру, терренкур (лікувальна ходьба), іппотерапію, арттерапію, заняття в сенсорній кімнаті. Окрім того, проводилися такі заняття, як: «Форум-театр» (застосування методики, спрямованої на обмін досвідом, профілактику стигматизації, цькування дітей), «Ефективна комунікація» (формування навичок ненасильницького спілкування, тренінги із конфліктології, медіації, фасилітації), «Евритмія». Психоемоційна реабілітація також включала опіку за покинутими в притулках тваринами.

Організували виконавчі партнери папської гуманітарної ініціативи і відпочинок дітей. Із цією метою було створено мережу дитячих таборів, серед яких «Лісова застава» поблизу Києва та «Брусіно» в Донецькій області. Також проводився відпочинок для дітей із зони бойових дій за кордоном. Наприклад, діти із «сірої зони» (Луганська область – Попасна, Новоайдар, Новотошківське, Щастя, Станиця Луганська) відпочивали у Хорватії (м. Савудрія).

Під благодійну акцію папи Франциска потрапили й дитячі садки (м. Мар'їнка – «Золотий ключик» та «Струмочок»). За кошти з отриманого гранту виконавчим партнерам проєкту «Папа для України» вдалося

відремонтувати теплотраси (Католицький Медіа-Центр Конфесії римо-католицьких єпископів в Україні: вебсайт. У Мар'їнці завдяки допомозі Папи Франциска відкрили дитячий садок «Золотий ключик», 2017).

Висновки. Проведене нами дослідження дозволяє зробити висновок про те, що соціальні програми для дітей і молоді займають пріоритетне місце у харитативній діяльності Католицьких церков України. РКЦ та УГКЦ на сьогодні мають достатньо розгалужену мережу благодійних організацій, що дозволяє бути активними партнерами держави у подоланні соціальних проблем. Значимим є той фактор, що спектр допомоги Католицьких церков є дуже широким – від забезпечення засобами першої необхідності, відпочинку та розвитку індивідуальних здібностей дитини до створення умов для здобуття молоддю бажаної освіти. Очевидно, що у майбутньому РКЦ та УГКЦ залишаться незмінними партнерами держави у подоланні соціальних проблем.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо у вивченні харитативних програм, спрямованих на підтримку дітей і молоді.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Міжнародний благодійний фонд Карітас України. *Любов'ю служите один одному*: посібник для організації соціального служіння у парафіях. (2017). Львів: Логос. 276 с.

Остерва-Чекай, М. (2005). Милосердя зобов'язує. *Воля з Волині*. № 6. С. 20.

Ворон, О. (2006). Формування та основні напрями діяльності релігійної місії РКЦ «Карітас-Спес» в Україні. *Українське релігієзнавство*. № 41. С. 123–135.

Ворон, О. П., Ворон, О. П. (2018). Становлення та функціонування Римо-католицької церкви в незалежній Україні (1991–2016 роки). Київ: Центр учбової літератури. 2018. 200 с.

Шевчук, С. (2018). РКЦ та Місія «Карітас-Спес»: тенденції розвитку. *Карітас-Спес*: вебсайт. URL: <https://caritas-spes.org/ua/page/rezultati> (дата звернення: 11.05.2021).

Підведено підсумки Акції «Папа для України» (2018). *Християнська служба порятунку*: вебсайт. URL: <https://crs-center.org/pidvedeno-pidsumki-aktsiyi-papa-dlya-ukrayini/> (дата звернення: 12.05.2021).

У Мар'їнці завдяки допомозі Папи Франциска відкрили дитячий садок «Золотий ключик». (2017). *Католицький Медіа-Центр Конфесії римо-католицьких єпископів в Україні*: вебсайт. URL: <https://para-dlya-ukrayiny> (дата звернення: 02.06.2021).

Акція «Папа для України»: Християнська Служба порятунку продовжує марафон милосердя у «сірій зоні». (2017). *Християнська служба порятунку*: вебсайт. URL: <https://crs-center.org/aktsiya-papa-dlya-ukrayiny-hsp-prodovzhuye-marafon-myloserdya-u-sirij-zoni/> (дата звернення: 11.05.2021).

Паніна, Л. (2014). Соціальне служіння Римо-католицької церкви в сучасній Україні: досвід Подільського регіону. *Наукові записки НУ «Острозька академія». Серія «Історичне релігієзнавство»*. Вип. 9. С. 109–120.

REFERENCES

Mizhnarodnyi blahodiinyi fond Caritas Ukrainy [Caritas Ukraine International Charitable Foundation]. *Liuboviu sluzhit ody odnomu*: posibnyk dlia orhanizatsii sotsialnoho sluzhinnia u parafiakh. (2017). Lviv: Lohos. 276 s. [in Ukrainian].

Osterva-Chekai, M. (2005). Myloserdia zoboviazue [Mercy obliges]. *Volannia z Volyni*. № 6. S. 20. [in Ukrainian].

Voron, O. (2006). Formuvannia ta osnovni napriamky diialnosti relihiinoi misii RKTs «Karitas-Spes» v Ukraini [Formation and main activities of the religious mission of RCC «Caritas-Spes» in Ukraine]. *Ukrainske relihiieznavstvo*. № 41. S. 123–135. [in Ukrainian].

Voron, O. P., Voron, O. P. (2018). Stanovlennia ta funktsionuvannia Rymo-katolytskoi tserkvy v nezalezhnii Ukraini (1991–2016 roky) [Formation and functioning of the Roman Catholic Church in independent Ukraine (1991–2016)]. Kyiv: Tsentr navchalnoi literatury. 2018. 200 s. [in Ukrainian].

Shevchuk, S. RKTs ta Misiia «Karitas-Spes»: tendentsii rozvytku [RCC and Caritas Spes Mission: development trends]. (2018). *Karitas-Spes*: vebsait. URL: <https://caritas-spes.org/ua/page/rezultati> (data zvernennia: 11.05.2021). [in Ukrainian].

Pidvedeno pidsumky Aktsii «Papa dlia Ukrainy» [Summary of the action The «Pope for Ukraine»]. (2018). *Khrystyianska sluzhba poriatunku*: vebsait. URL: <https://crs-center.org/pidvedeno-pidsumki-aktsiyi-papa-dlya-ukrayini/> (data zvernennia: 12.05.2021). [in Ukrainian].

U Marintsi zavdiaky dopomozi Papy Frantsyska vidkryly dytichyi sadok «Zoloty kluchyk» [Kindergarten «Golden Key» opened in Mariinka with the assistance of Pope Francis]. (2017). *Katolytskyi Media-Tsentr Konfesii rymo-katolytskykh yepyskopiv v Ukraini*: vebsait. URL: <https://papa-dlya-ukrayiny> (data zvernennia: 02.06.2021). [in Ukrainian].

Aktsiia «Papa dlia Ukrainy»: Khrystyianska Sluzhba poriatunku prodovzhuie marafon myloserdia u «sirij zoni» [Action «Pope for Ukraine»: Christian Rescue Service continues the marathon of mercy in the «gray zone»]. (2017). *Khrystyianska sluzhba poriatunku*: vebsait. URL: <https://crs-center.org/aktsiya-papa-dlya-ukrayiny-hsp-prodovzhuye-marafon-myloserdya-u-sirij-zoni/> (data zvernennia: 11.05.2021). [in Ukrainian].

Panina, L. (2014). Sotsialne sluzhinnia Rymo-katolytskoi tserkvy v suchasni Ukraini: dosvid Podilskoho rehionu [Social service of the Roman Catholic Church in modern Ukraine: the experience of the Podilia region]. *Naukovi zapysky NU «Ostrozka akademiia». Seriia «Istorychne relihiieznavstvo»*. Vyp. 9. S. 109–120. [in Ukrainian].

Дата надходження до редакції: 07.06.2021 р.